

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาถึง การปลูกและการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามทั้งในด้านปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการเศรษฐกิจและปัจจัยด้านสังคม ตลอดจนปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่มีต่อการปลูกและการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็น เกษตรกร อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 138 คน ได้ทำการสุ่มโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi - stage Simple Random Sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าทดสอบไคสแควร์ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for Windows

ผลการศึกษาสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล

จากการศึกษาพบว่า อายุของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน โดยมีอายุเฉลี่ย 47.9 ปี อายุต่ำสุด 18 ปี อายุสูงสุด 85 ปี และเพศของเกษตรกรผู้ปลูกและใช้สมุนไพรพื้นบ้าน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 57.2 มีระดับการศึกษาจบการศึกษาระดับประถมศึกษา(ป.6) ร้อยละ 74.6 จำนวนสมาชิกทั้งหมดในครัวเรือนมีทั้งหมด 4 คน และจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตรกรส่วนมากมีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานเกษตรกร 2 คน ระยะเวลาที่อาศัยในหมู่บ้าน มีระยะเวลาเฉลี่ย 37.1 ปี โดยมีการถือครองพื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่ มีที่ดินถือครองเป็นของตนเอง ร้อยละ 62.3 ส่วนขนาดพื้นที่ทำการเกษตรมีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 5.7 ไร่

2. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

รายได้จากภาคการเกษตร ส่วนใหญ่มีรายได้จากพืชไร่ต่างๆ 6,000 บาท รายได้เฉลี่ย 29,190.5 บาท รองลงมาเป็น ข้าว รายได้เฉลี่ย 15,020.8 บาท รายได้นอกภาคการเกษตร ส่วนใหญ่รับจ้าง มีรายได้เฉลี่ย 28,406.9 บาท และค้าขาย มีรายได้เฉลี่ย 15,041.3 บาท รายได้จากการจำหน่ายสมุนไพร มีรายได้เฉลี่ย 3,471 บาท รายได้รวมเฉลี่ย 28,029.40 บาท หนี้สินของเกษตรกร ส่วนใหญ่กู้ยืมจากเพื่อนบ้าน ร้อยละ 56.3 จำนวนเงินที่กู้ยืม มีจำนวนเงินกู้ยืมเฉลี่ย 22,638.3 บาท

3. ข้อมูลด้านสังคม

แหล่งความรู้เรื่องสมุนไพรส่วนใหญ่จากญาติพี่น้อง ร้อยละ 43.5 การได้รับข่าวสารโดยได้รับจากสื่อต่างๆ ส่วนใหญ่ได้จาก หอกระจายข่าว หนังสือพิมพ์ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้รับน้อยที่สุด คือ เอกสารแผ่นพับ ผู้สูงอายุ และเพื่อนบ้าน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกและการใช้พืชสมุนไพรของเกษตรกรส่วนใหญ่ตอบคำถามได้ถูกต้อง ร้อยละ 81.9 แสดงว่าเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรพื้นบ้านดีพอสมควร

4. ข้อมูลด้านการปลูกและการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร

ด้านการปลูกเกษตรกรมีการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้าน มากที่สุด ได้แก่ ตะไคร้ ข่า และขมิ้นชัน คิดเป็นร้อยละ 100, 92.8 และ 85.5 ตามลำดับ ส่วนที่มีการปลูกน้อยที่สุด ได้แก่ ขี้เหล็ก ขอบ และกระเทียม คิดเป็นร้อยละ 15.9, 19.6 และ 23.2 ตามลำดับ

ด้านการใช้เกษตรกรมีการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน มากที่สุด ได้แก่ ตะไคร้ ข่า มะนาว และพริก คิดเป็นร้อยละ 100, 92.8, 92 และ 92 ตามลำดับ ส่วนที่มีการใช้น้อยที่สุด ได้แก่ ขอบ พักทอง และมะขาม คิดเป็นร้อยละ 55.8, 58.1 และ 69.6 ตามลำดับ

ผลการทดสอบสมมติฐาน

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและปัจจัยด้านสังคม กับการปลูกและการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน ของเกษตรกร ตำบลแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการทดสอบสมมติฐาน เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่มีผลต่อตัวแปรตาม สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. การปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 คือ (1) อายุ

การปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรไม่มีความสัมพันธ์กับ (1) เพศ (2) การศึกษา (3) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (4) ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน (5) รายได้รวม (6) รายได้จากการจำหน่ายพืชสมุนไพร (7) การรับรู้ข่าวสาร (8) แหล่งความรู้เรื่องสมุนไพร (9) ความรู้ความเข้าใจ

2. การใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 คือ (1) อายุ (2) รายได้จากการจำหน่ายพืชสมุนไพร

การใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรไม่มีความสัมพันธ์กับ (1) เพศ (2) การศึกษา (3) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (4) ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน (5) รายได้รวม (6) การรับรู้ข่าวสาร (7) แหล่งความรู้เรื่องสมุนไพร (8) ความรู้ความเข้าใจ

อภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการปลูกและการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน พบว่า เกษตรกรมีการปลูกพืชสมุนไพร กันเล็กน้อยบริเวณบ้านเรือน ส่วนพืชที่ปลูกกันมาก คือ ตะไคร้ ข่า ขมิ้นชัน และมีการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรกันมาก เพราะว่า มีการนำมาใช้ปรุงเป็นอาหารในชีวิตประจำวันและรักษาโรคและอาการต่างๆ โดยพืชที่ใช้กันมาก ได้แก่ ตะไคร้ โดยเกษตรกรจะปลูก ตะไคร้ จะปลูกเป็นกอ ใช้ส่วนโคนของต้นและบริเวณกาบใบที่มีติดยาเล็กน้อยปักชำลงไปในดินที่ร่วนซุยแล้ว ด้านการใช้ประโยชน์ เกษตรกรจะใช้เป็นเครื่องเทศ ใช้เป็นเครื่องแกงต่างๆ ต้ม ยา ใช้ลำต้นและเหง้าสด 1 กำมือ สับเป็นท่อน ชงน้ำดื่มหรือใช้ประกอบอาหารในเครื่องแกง เป็นยาขับลม แก้ ท้องอืดท้องเฟ้อ ข่า เกษตรกรจะปลูก ข่า นำเอาเหง้ามาปักลงดินหรือปลูกเป็นกอในสวนหลังบ้าน ด้านการใช้ประโยชน์ เกษตรกรใช้เหง้าข่าทำให้ละเอียดผสมเหล้าขาว ทาบริเวณที่เป็นลมพิษ ขมิ้นชัน เกษตรกรจะปลูก ขมิ้นชัน วางแ่งพันธุ์ในหลุมคลุมด้วยฟาง เมื่อลำต้นโผล่เหนือฟางจึงเอาดินทับฟาง ด้านการใช้ประโยชน์ เกษตรกรนำเหง้าสดมาชูดเอาแต่เนื้อหาบริเวณที่ขูดและบรรเทาอาการคันและตุ่มให้หายไป

ปัจจัยที่มีผลต่อการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร มีอยู่ 1 ปัจจัย คือ อายุ

- อายุ

อายุของเกษตรกรผู้ปลูกพืชสมุนไพร เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้าน กล่าวคือ เกษตรกรที่มีอายุมากๆ จะมีผลทำให้เกษตรกรมีการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ประมวล (2541) พบว่า เกษตรกรที่มีอายุมากๆ จะมีการสั่งสมและได้รับการถ่ายทอดความรู้พื้นบ้านจากบรรพบุรุษมานานกว่าเกษตรกรที่มีอายุน้อย ดังนั้นผู้ที่มีอายุมากๆ จึงมีความรู้พื้นบ้านมาก สะสมตามกาลเวลา

ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกร มีอยู่ 2 ปัจจัย คือ อายุและรายได้จากการจำหน่ายพืชสมุนไพร

- อายุ

อายุของเกษตรกรผู้ใช้พืชสมุนไพร เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน กล่าวคือเกษตรกรที่มีอายุมากๆ จะมีการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สมทรง (2529) กล่าวว่า จากการสังเกตในจำนวนกลุ่มตัวอย่างของชาวบ้านส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีอายุมาก ที่เคยใช้สมุนไพรรักษาอาการ หรือโรคต่างๆ งานวิจัยยังศึกษาถึงชนิดที่ชาวบ้านนิยมใช้รักษาอาการต่างๆ พบว่ามีสมุนไพร 22 ชนิดที่ตรงกับหนังสือคู่มือสมุนไพรระบุนุไว้ และประมวล (2541) กล่าวว่า เกษตรกรที่

มีอายุมากยังคงจดจำคุณประโยชน์ของสมุนไพรชนิดต่างๆไว้ได้ เพราะใช้เป็นประจำ และในสมัยก่อนการรักษาแผนปัจจุบันยังมีน้อยและมีราคาแพง ดังนั้นเกษตรกรหรือชาวบ้านก็ต้องช่วยเหลือตัวเองในการรักษาพยาบาลเบื้องต้น โดยการอาศัยพืชสมุนไพรชนิดต่างๆ นั่นเอง และผู้คนหันมาให้ความสนใจและนิยมใช้ยาแผนปัจจุบันมากกว่า เนื่องจากใช้ได้สะดวกและรวดเร็ว ดังนั้นในส่วนของการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรจึงมีแต่เพียงคนเฒ่า คนแก่เป็นส่วน ใหญ่ที่ยังมีการนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์อยู่

- รายได้จากการจำหน่ายพืชสมุนไพร

รายได้จากการจำหน่ายพืชสมุนไพรของเกษตรกรเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน กล่าวคือ เกษตรกรที่มีรายได้จากการจำหน่ายพืชสมุนไพร จะมีการใช้พืชสมุนไพรตามมาด้วยไม่ว่าจะเป็นจากการรักษาอาการ หรือจะรับประทานเป็นอาหารก็ตาม โดยการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรจะปลูกไว้ใช้ในครัวเรือนเพียงเล็กน้อยเท่านั้นเอง เมื่อมีเหลือใช้ถึงจะมีการขายเป็นรายได้

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. จากการปลูกและการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน เกษตรกรจะต้องศึกษาวิธีการปลูกพืชสมุนไพรอย่างจริงจังจากผู้รู้และแหล่งความรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุด ชมรมฯ สำนักงานสาธารณสุข และมหาวิทยาลัย เป็นต้น ก่อนที่จะนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ในการรักษาโรคต่างๆ เพื่อให้ได้ประโยชน์อย่างแท้จริง และปลอดภัยต่อผู้ใช้

2. จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า รายได้จากการจำหน่ายพืชสมุนไพรพื้นบ้านของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน ดังนั้นการจะทำให้เกษตรกรมีรายได้มากขึ้นจากการจำหน่ายพืชสมุนไพรพื้นบ้านจะต้องมีการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรพื้นบ้านมากขึ้น เพื่อที่จะได้มีผู้ใช้พืชสมุนไพรมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการใช้สิ่งที่มาจากรรรมชาติในการรักษาแทนยาแผนปัจจุบันอีกด้วย

3. รัฐบาลควรมีการส่งเสริมในด้านการปลูก เช่น มีการอบรมวิธีการปลูกแก่เกษตรกร และความรู้ด้านการปลูกและการใช้ประโยชน์ให้แก่เกษตรกรอย่างจริงจัง

4. รัฐบาลควรสนับสนุนด้านเงินทุนแก่เกษตรกรในการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้าน เมื่อมีการรวมกลุ่มกันมากขึ้น

5. ควรมีการจัดตลาดมารองรับในการปลูกพืชสมุนไพร เพราะถ้ามีการปลูกมากขึ้นปริมาณจะได้อีกตลาดมารองรับ เช่น ตลาดต่างประเทศ

6. มีการกำหนดมาตรฐานในการผลิตพืชสมุนไพร การบรรจุ การขนส่ง และมีการกำหนดราคาที่เหมาะสม เพราะว่าถ้ามีการปลูกมากๆ แล้วราคาคงต่ำ จะทำให้เกษตรกรหมดกำลังใจและทำให้การส่งเสริมการปลูกไม่ได้ผลเท่าที่ควร

7. ภาครัฐและภาคเอกชนควรมีการร่วมมือกันในการส่งเสริม ความเข้มแข็งในชุมชน การรวมกลุ่มเป็นชุมชนพืชสมุนไพร เพื่อที่จะ ได้มีการพึ่งพากันของชุมชน และส่งเสริมฐานะของชุมชนให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย การปลูกและการใช้พืชสมุนไพรที่บ้านของเกษตรกร อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ และเป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการปลูกและการใช้พืชสมุนไพรเท่านั้น จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการปลูกพืชสมุนไพรที่เกษตรกรนิยมนำมาใช้ในหลายจังหวัด เพื่อเป็นการทราบข้อมูลเปรียบเทียบได้ และสามารถที่จะนำไปวางแผนในการกำหนดนโยบายที่แน่นอนเพื่อที่จะส่งเสริมการปลูกและการใช้พืชสมุนไพรต่อไป
2. ควรมีการศึกษาถึงการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน (ยาแผนโบราณ) ของหมอพื้นบ้านในภาคเหนือ ว่ามีความรู้พื้นบ้านและมีอิทธิพลต่อเกษตรกรมากน้อยเพียงไร
3. ควรมีการศึกษาลักษณะการบริโภคพืชสมุนไพรพื้นบ้าน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรรู้จักการบริโภคพืชสมุนไพรได้อย่างถูกต้อง และเป็นการป้องกันการบริโภคพืชสมุนไพรอย่างผิดๆ ของเกษตรกร
4. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่มาจากพืชสมุนไพร เพื่อที่จะได้นำมาเป็นข้อมูลในการส่งเสริม พัฒนาและปรับปรุงผลิตภัณฑ์ที่ได้จากพืชสมุนไพรต่อไป